

ÅRBOOK FOR KARMSUND

HAUGESUND MUSEUM

Årshefte 1956 - 1960

MUSEUMS- OG HISTORIELAGET FOR HAUGESUND OG BYGDENE

1961

FØREORD

I fyrre årsheftet, Årbok for Karmsund, utkome i 1956, vart gjeve uttrykk for ynskje om at årboka kunne verta eit årvisst tiltak, og me hadde vona at det skulle gå slik. Me greidde ikkje det, men har måtta halda på tidlegare praksis som er ei bok kvart femte år.

Ein vil finna lite av det reint lokalhistoriske innhaldet denne gongen; men då det utgjorde hovudinnhaldet i den fyrre boka, fann me at denne gongen laut museet få plassen til å publisera materiale som har lege i lang tid og venta på å verta offentleggjort. Innanfor den økonomiske råma ein lyt halda, vart det då ikkje rom til noko meir.

Men neste gong skal lokalhistorikarane få sleppa til så sant dei har noko på hjarta.

Skriftstyret.

Skonert «Amy Føynen». Malt av Halvor Mikkelsen 1882.

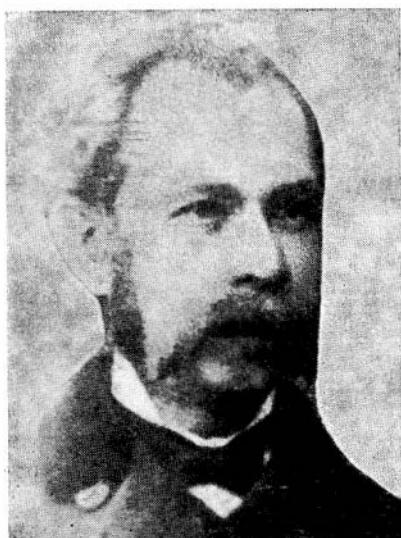
Skutemaleren Halvor Mikkelsen.

Av N. H. Tuastad.

I offentlige samlinger i Haugesund og Stavanger og i noen spredte tilfelle også andre steder i landet treffer vi på en gruppe malte skutebilder fra forrige århundre som skiller seg klart, nesten påtrengende, ut fra andre malte bilder i samlingene som en gruppe for seg, malt av samme hånd. Tallrikest er de i Haugesund, hvor de helt ut dominerer museets sjøfartsavdeling, og dessuten finnes i stort antall i rederiforeningens samling av skutebilder, og forøvrig pryder veggene i sjømannsforeningen, skipperforeningen og andre foreningers klubblokaler, på rederkontorer og rundtom i mange hjem.

Bildene er malte i en blanding av akvarell- og gouacheteknikk på tynn kvit kartong av format vanligvis 60—70 × 45—50 cm. De er meget detaljerte i tegningen og røper en hånd med stor øvelse og god innsikt i de faglige detaljer i skrog og rigg. Især sjø og himmel merker bildene ut og gjør dem lett kjennelige fra andre. Noen variasjon kan det nok være fra bilde til bilde; men visse særtrekk går igjen i alle. Typisk er lette, drivende skydotter på lys sommerhimmel og kvasse skummende bølgekammer på en stiv og skjematisk sjø malt i pariserblått. De dekkende fargene er sterke og kan gi voldsomme kontraster.

Felles for bildene er at de nederst har et 3—4 cm bredt felt avgrenset fra selve bildeflaten enten med en ca. 1 cm bred konturkant som avslutning på den malte sjøen eller med en tynt opptrukket dobbel linje som står fritt på den kvite papirflaten; bilder med slik dobbel linje er de eldste, som vi senere skal se. I feltet som består av den udekte kvite kartongen — bare i 3 kjente tilfelle er feltet malt svart (se side 13) står skipets og som regel også kapteinens navn, på de fleste bildene skrevet med penn med vanlig håndskrift, men på

Halvor Mikkelsen.

et mindre antall tegnet med blokkskrift; disse sistnevnte hører også til de eldste bildene, som vi senere skal komme tilbake til.

På de signerte bildene, og de er de fleste, står signaturen i feltets høyre kant, og hvor årstall er påført, står det i venstre kant; jeg kjenner bare ett bilde hvor årstallet er satt sammen med signaturen i høyre kant.

Signaturen er *H. Mikkelsen*; forbokstavene H. M. forekommer på et par bilder og på ett bilde H. Michelsen, Painter.

Painter (maler) etter signaturen har jeg

sett på to bilder. Ikke få bilder er usignerte, og på enda flere er årstallet utelatt. Det viser seg at de usignerte bildene finnes blant dem som har den før nevnte doble konturlinjen på navnefeltet og tegnet blokkskrifttekst, med andre ord de eldste bildene. Bildene har imidlertid så karakteristiske fellestrekk at det byr ikke på noen vanskelighet å bestemme om et usignert bilde er malt av denne maleren eller en annen.

Mannen som har malt disse skutebildene, heter Halvor Mikkelsen. Han var født i Stavanger og bodde der hele sitt liv, såvidt jeg vet. Kirkebok for Domkirkens menighet opplyser at Halvor, sønn av snekermester Johan Severin Michelsen og hustru Jorine Reiersdatter, var født i Stavanger den 9. januar 1842.

Halvor er en mann på 35 år da vi første gang lærer ham å kjenne som skutemaler, idet hans eldste kjente daterte bilder er fra 1877. De forholdsvis mange udaterte eldre bilder skriver seg utvilsomt også fra slutten av 1870-åra; de grupperer seg alle både ved enkelte detaljer i utførelsen som alt er pekt på, og ved andre ting som vi senere skal komme tilbake til, nær de bildene som er datert 1877. Men fra da av og til han døde 57 år gammel den 19. juli 1899, viser det store antall bilder som ennå er bevart, at Halvor Mikkelsen har vært en meget produktiv skutemaler. Arbeidene er også ganske jevnt fordelt over hele dette tidsrommet, så det er grunn til å tro at han hovedsaklig har drevet med å male skutebilder. I skifteforvalterens dødsprotokoll er som yrke

anført «maler», og som nevnt foran, har han på et par bilder føyd til «painter» bak signaturen, og det tyder jo på at han selv har regnet seg for maler av fag. Kanskje har han også drevet med alminnelig husmaling. Sønnen, Johan Mikkelsen, som var 9 år da faren døde, nå bosatt i Haugesund, vet ikke av at faren hadde annet arbeid enn skutemaling. Heller ikke på andre hold har det lyktes å finne ut om han hadde annet arbeid ved siden av, og hva han stelte med før han i moden alder begynte som skutemaler. Han kan vel ha seilt til sjøs, som den engelske tittelen som han forsøker seg med på de første bildene kan tyde på, og som ellers også støttes av en opplysning fra Stavanger Sjømannsforening om at Mikkelsen skal ha vært sjømann. En må imidlertid gå ut fra at han fra før må ha hatt visse forutsetninger for et så spesielt arbeid, slik som anlegg for tegning og forstand på fartøyer. Det er også tydelig nok at allerede de eldste bildene røper såvel utviklet tegneferdighet som god innsikt når det gjelder skrog og rigg, så en må gå ut fra at Mikkelsen på en eller annen måte må ha vært borti disse ting før vi i 1877 lærer ham å kjenne som skutemaler i en ferdig utviklet teknikk og manér som ikke gjennomgår noen vesentlig utvikling eller forandring i hele den etterfølgende og meget produktive perioden som profesjonell marinemaler.

Her kan det pekes på at faren, som i kirkeboka er kalt snekkermester, utvilsomt er den samme Johan Michelsen som drev som skipsbygger ved flere av byens verfter fra omkring 1855 til 1870, og er nevnt som byggmester for 26 fartøyer.¹ Det var i denne perioden Stavanger nådde til topps som seilskuteby og skipsbyggerby og inntok andreplassen blant Norges sjøfartsbyer, en tid da det til stadighet stod nybygninger på beddingene på byens mange verfter. I en slik tid og et slikt miljø vokste Halvor opp. Minst hundre skuter kan han ha sett

¹ L. M. Michalesen: Stavanger sjøfartshistorie side 216. Ifølge A. Kielland: Stavanger borgerbok var Johan Severin Michelsen f. i Stavanger 21/7 1820, sønn av skipper Halvor Michelsen og hustru Inger Andersdatter. Han er nevnt som snekkermester 25/2 1841, død 11/10 1870. Andre med dette navn er ikke nevnt hos Kielland, altså heller ingen skipsbyggmester. Familien kan ikke bekrefte identiteten mellom disse to, men etter undersøkelser Stavanger Sjømannsforening har gjort, er Halvor sønn av skipsbyggeren Johan Michelsen (brev til forfatteren 7/7 1946).

løpe av stabelen forutsett at han var hjemme til enhver tid. Fra guttedagene og gjennom hele ungdommen har han i hvert fall hatt de aller beste muligheter til å gjøre seg fullt fortrolig med alt som angår skuter og seil, og ved den nære tilknytning til skipsbygging har det vært lett for ham å skaffe seg kunnskaper om skipskonstruksjon og tegning. Han kan også ha arbeidd på verftet sammen med faren. Noen opplysning om dette foreligger riktignok ikke; men det er fristende å ta dette som forklaring på at han startet som skutemaler samtidig med at nedgangen i 1870-åra setter inn for Stavanger som sjøfartsby, og travelheten ved byens verfter etter hvert avløses av uvirksomhet og lediggang, og så mange blir nødt til å søke seg annet arbeid.

Det store antall bilder som finnes etter Halvor Mikkelsen, tyder på at han var en av de mest produktive skutemalere vi har hatt i Norge, og bare det er jo i og for seg nok til å gi ham et navn i vår maritime kulturhistorie. Vi kjenner i dag omlag 180 bilder fra hans hånd, hvorav de aller fleste er havnet i museer og andre offentlige samlinger eller institusjoner. Replikker av samme bilde er da ikke medregnet, og av slike er der en mengde. Svært alminnelig er to eksemplarer av samme bilde, og tre, ja, fire er slett ikke noe særsyn, og så innbyrdes like er replikkene at det er vanskelig å finne avvikelser.¹ Teller vi replikkene med, kommer tallet på bevarte bilder av Mikkelsen trolig opp i flere hundre. Av den kjente skutemaleren Fredrik Martin Sørvig, Bergen, er bare registrert 160—170 bilder, og han var en ualminnelig virksom maler som endog hadde hjelpere på verkstedet og hadde en stor kundekrets også utenfor landets grenser. Imidlertid må han også ha malt hundrevis av bilder.²

¹ Intendant Arne Kristiansen ved Haugesund Billedgalleri som var så vennlig å undersøke et av bildene, påviste at det var nyttet et fikst hjelpetrikk som gir forklaringen på at maleren stadig kunne lage nye replikker av samme fartøy med en forbausende likhet. Fine nålemerker i papiret viser at maleren, som har nyttet krumlinjaler ved opptrekking av de svungne linjer i skrog og seil, har stukket ned nåler i kartongen til støtte for linjalene. Han må da ha lagt flere kartonger oppå hverandre og stukket nålene tvers gjennom alle, og har på den måten fått merkepunkter for linjalene i hver enkelt kartong.

² Om denne maler se artikkel av F. Holm-Petersen i Bergens Sjøfartsmuseums årsshefte 1953.

Mikkelsen hadde, i hvert fall i sine senere år, verksted i skipshandler, tidligere skipsfører Enoch Houelands hus i Bakgata 6. I butikken hos Houeland hadde sjøfolk og fartøyeiere sin faste gang, og der skaffet nok maleren seg mange bestillinger både fra byens egen sjøfartsstand og fra tilfeldige reisende som var innom mens de lå med fartøy på havnen.¹ Etter det bevarte bildematerialet å dømme var det imidlertid ikke hjembyen som skaffet ham de fleste oppdrag. Det langt største antall av hans bilder finner vi i dag i Haugesund. Det forteller at Mikkelsen ikke bare har gjort sine runder i butikken hos Houeland og på havnen i hjembyen. Han har også oppsøkt redere og andre mulige kunder utenbys for å skaffe seg bestillinger. Fra første stund har han vært klar over de store mulighetene som bød seg for ham i den unge, driftige nabobyen i nord, som var inne i en grunnleggende ekspansjonsperiode samtidig med at Stavanger fikk hele tyngden av konjunkturomslaget ute i verden og i den voldsomme økonomiske krisen dette utløste i 1880-åra ble knekket som skipsfartsby. Når Haugesund, som nok også — skjønt i langt mindre grad — var avhengig av konjunktorene ute i verden, klarte seg så mye bedre, ja endog nå la grunnen til den sterke stilling byen har i dag som skipsfartsby, så er årsaken den at byens skipsfart ennå i hovedsaken var knyttet til sildefiskeriene og sildehandelen og var ikke så sterkt engasjert i den store handels skipsfart. Med bakgrunn i de spesielle behov var der fra 1850-åra vokst fram en tallmessig stor flåte av mindre fartøyer, hovedsakelig jakter. Denne utviklingen fortsatte også utover i 1870-åra, og det er et karakteristisk trekk at haugesunderne nå gikk over til å anskaffe større fartøyer for sildefarten. En hovedårsak til det var at vintersilda forsvant fra de vanlige gyteplassene på kysten fra først i 70-åra. En følge av dette var at fiskeriene måtte omlegges til fjerne farvatn, til Nord-Norge og Island. Dette førte til at det fra midten av 1870-åra i raskt tempo foregikk en utskifting av jakter og andre mindre fartøyer til fordel for

¹ Kjøpmann Einar Houeland, Haugesund, som har gitt denne opplysning, fortalte også at det lå en mengde riss og skisser av skuter og hel- og halvferdige malerier etter Mikkelsen i verkstedet på loftet i farens hus. En annen, noe yngre skutemaler, Einar Høie, som kanskje har lært hos Mikkelsen, hadde også sin gang i Houelands skipshandel hvor han skaffet seg mange oppdrag. I likhet med Mikkelsen har han malt mange skuter i Haugesund.

de større og mer havgående galeaser. I Haugesunds sjøfartshistorie er denne perioden blitt kalt galeastida.

Galeasene, disse sterke og vel anvendelige, og dessuten meget vakre skutene, ble under hele resten av seilskutetida den fartøytype som satte sitt preg på Haugesunds flåte, slik at en godt kan snakke om Haugesund som galeasbyen. Det er fornøyetlig å konstatere at dette også tydelig gjenspeiler seg i Halvor Mikkelsens skutebilder. I de fem første åra han drev sin virksomhet, ble det anskaffet 60 nye galeaser i Haugesund. Vi vet at Mikkelsen malte minst 40, og det er mer enn han har malt av noen annen skipstype i Haugesund.

Det er også tydelig at det var den fartøytypen han mestret best, ja, det er virkelig festivit s over Mikkelsens galeaser; han må selv ha hatt en svakhet for disse fartøyene og likt   male dem. De er sikkert også malt etter redernes og skippersnes smak og hjerte — og ikke minst deres forfengelig het. Mikkelsen hadde godt ord på seg i Haugesund som skutemaler, det har jeg hørt fra flere hold. Det gjorde nok også sitt at han var rimelig med prisen. Den var 10 kroner for et bilde med en passende rabatt for flere av samme skute, og han tok gjerne betaling i naturalier.

Haugesunds fl te utgjorde i 1878 nesten 350 fartøyer, og byens skipsfart var under stadig utvikling. Dette sammenholdt med tilbakegangen i Stavanger gir en naturlig forklaring på at det helt fra Mikkelsens tidligste maler r finnes et langt større antall av hans bilder i Haugesund enn i Stavanger. Han har hatt sitt største marked, sin sikreste kundekrets blant redere, partredere og skippere i Haugesund gjennom alle år helt til sin død. Hans siste kjente bilde er av dampskipet «Harald» av Haugesund. Det er datert 1899 som er Mikkelsens dødsår.

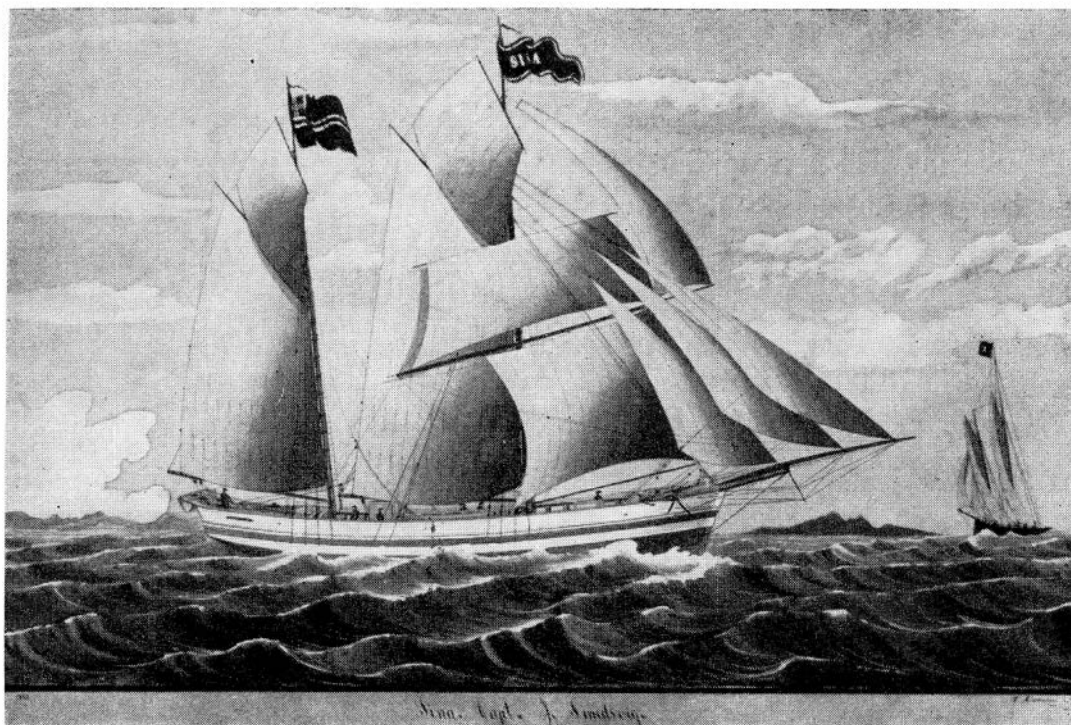
Bilder av Halvor Mikkelsen datert tidligere enn 1877 kjenner jeg ikke; men det finnes fire som er datert det året, og ett i 1878, alle i Haugesund. Alle fem har den f r nevnte doble linjen øverst på navnefeltet og helt ensartet blokskrifttekst. Samtlige er signerte. Fra det følgende år, 1879, kjenner jeg bare to daterte bilder som begge er signerte, nemlig galeas «Liberal», Haugesund, og bark «Dagny», Stavanger. Teksten er på disse skrevet med vanlig skriveskrift, og i stedet for den doble linjen har de en ca. 1 cm bred tusjstrek som direkte av-

slutning på det malte bildefeltet (se ill. side 12). Dette nye utstyret har alle senere daterte bilder.

På tre bilder kan overgangen til det nye og endelige utstyret direkte følges. Av det foran nevnte bildet som er malt i 1878, skonnertgaleas «Vang», er der også en replikk som er malt i 1879. Her er som på originalbildet teksten tegnet i blokkskrift. Et udatert bilde, skonnertgaleas «Kong Kaare», har også helt tilsvarende tegnet tekst og den brede streken og må derfor tidfestes til 1878/79. Det tredje bildet er av galeas «Sylfiden»; det har teksten tegnet i en sirlig antikvaskrift, som ellers ikke er brukt på noe annet kjent bilde av Mikkelsen, og det har fått den brede streken. En replikk av dette bilde har skrevet tekst. Dermed er skrittet over i det nye utstyret tatt fullt ut.

Ingen av de to «Sylfiden»-bildene er daterte; men som overgangsbilder må de plasseres omkring 1878/79 eller senest 1880. Kikker vi nærmere på selve bildet, kan vi komme til et lignende resultat. Ved å gjennomgå det meget store materiale som finnes etter Mikkelsen, ser vi nemlig at han i visse tidsrom, ja gjerne ett bestemt år, har nyttet en fast malerisk bakgrunn i sine bilder og faste staffasjefigurer. Mikkelsen var ikke alene om å gjøre det; det var tvert imot en vanlig regel, og en skal ikke ha sett lenge på en samling gamle skutemalerier før en blir klar over at hver enkelt maler har sin egen faste bakgrunn i bildene; en har Dodgepalasset i Venedig, en annen klippene ved Dover, en Kronborg slott i Øresund og en vulkanen Vesuv o.s.v. Det var slikt som maleren gjerne hadde gjort klart på bildet på forhånd før han fikk bestillingen og kunne sette fartøyet inn i bildefeltet. Det er ikke klart om Mikkelsen har gjort det på den måten; men det er derimot ikke vanskelig å konstatere at han på en serie bilder han må ha hatt under arbeid noenlunde samtidig, har brukt samme «landskap» og samme staffasje. For så å komme tilbake til de to «Sylfiden»-bildene så har de som staffasje foran babord baug, noe i bakgrunnen, en liten kutter med mørkt skrog, og på aktermasten rødt flagg med et kvitt tall på. Den samme kutteren finner vi på fem andre bilder som alle er datert 1880. (Se bilde av galeas «Sina» side 12.)

I Mikkelsens produksjon kan vi iaktta forskjellige slike faser hvortil hører faste staffasjefigurer eller en bestemt bakgrunn. Jakt «Brødrene», jakt «Haabet», skonnert «Anny Føyen», alle daterte 1882, og brigg

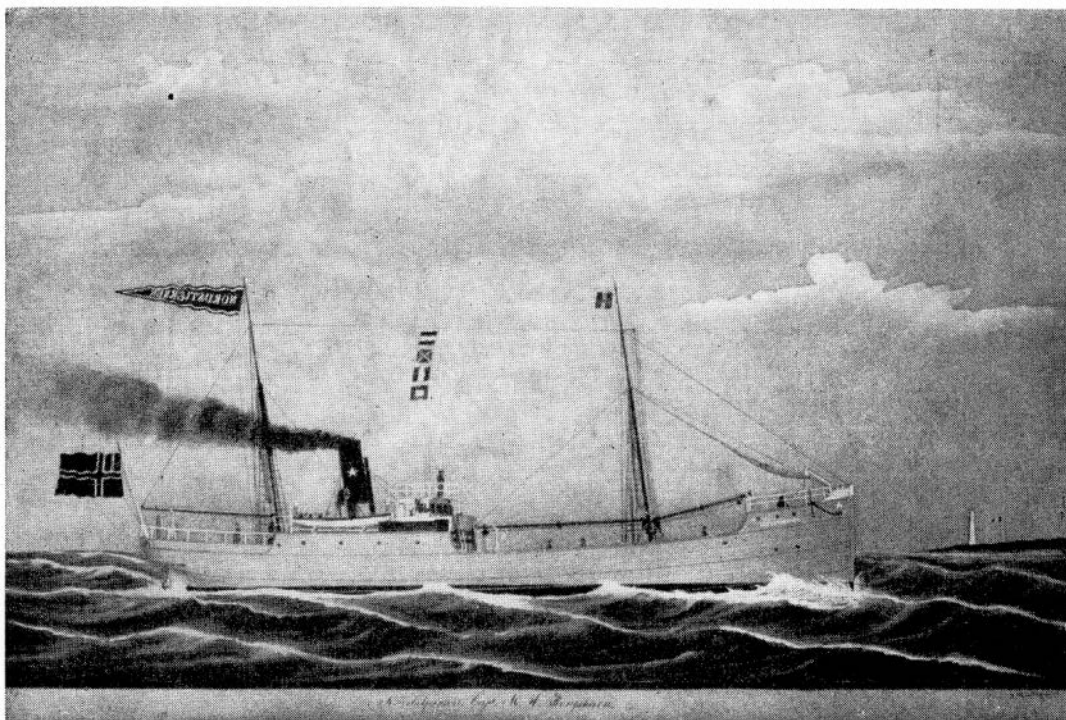

Galeas «Sina», malt 1880.

«Norden» datert 1883, har et kvitt lite fyrtårn på en odde på babord baug og en passert liten damper akter til staffasje, likt malt på alle bildene. Et annet eksempel er en bakgrunn med et høyt, slankt fyrtårn og ved siden av flaggstang med en stor rød og kvit vimpel (svarstander); det har bildene av jakt «Niels», damper «Nordstjernen» og skonnert «Centauri» (Stavanger) som alle er datert 1894.

Også de eldste bildene, de med den doble linjen og blokkskrift, har slike faste staffasjefigurer. Ved å foreta en gruppering av de mange udaterte bildene med dette tekstarrangement etter bakgrunn og staffasjefigurer sammenholdt med de daterte bildene, blir resultatet at de alle hører til i den eldste gruppen, og at de altså er malt før 1880, og det gir endelig bekreftelsen på at de ikke få usignerte bildene virkelig er malt av Halvor Mikkelsen. Han har med andre ord ikke helt gjennomført å signere sine eldste bilder.

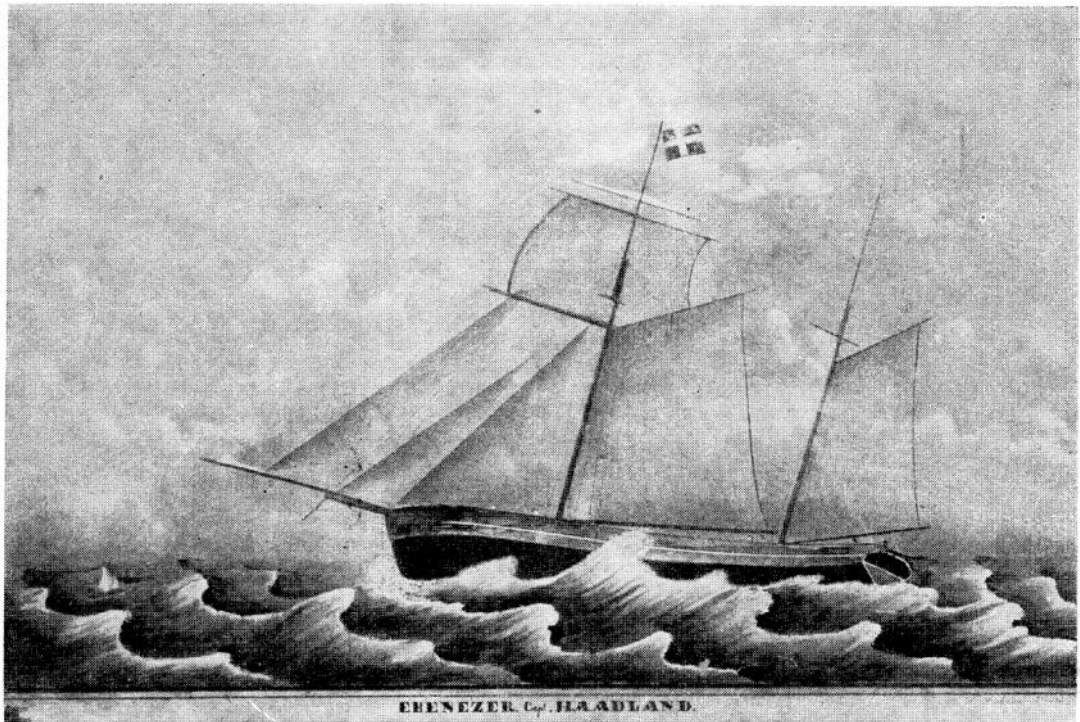
Som en hovedregel kan vi da sette at bilder med den smale doble linjen i øverste del av tekstfeltet og teksten tegnet med blokkskrift er malt mellom 1877 og 1879, i hvert fall ikke senere enn 1880. Sig-

D/S «Nordstjernen», malt 1894.

nering er ikke fast gjennomført, og bare et fåtall bilder har påført årstall. På den følgende bildelisten vil en også merke seg at på de fleste eldre bildene står skutenavnet alene, uten førernavn. Fra 1880 av er den doble linjen skiftet ut med bred svart strek i nederste kant av bildeflaten, teksten er skrevet med håndskrift, signaturen er alltid H. Mikkelsen og plasert i høyre kant, årstall i venstre kant.

I Stavanger Sjøfartsmuseum er tre bilder som skiller seg fra de øvrige Mikkelsen-bilder ved at tekstfeltet er svart og teksten malt med gullbronse. To av dem, fregatt «Emma» og bark «Franklin», er signerte, mens det tredje, skonnertskip «Bauta», er usignert men helt sikkert også malt av Mikkelsen. Alle tre er udaterte; de hører utvilsomt med blant Mikkelsens eldre bilder. Helt samme utforming av tekstfeltet har noen eldre bilder i Stavanger Sjøfartsmuseum, og også ett i Haugesund Museum, alle signert *T. L. Gabrielsen*. Det eldste er datert 1876. Disse bildene er også malt i gouacheteknikk og har i malemåte mye til felles med Mikkelsens bilder. Gabrielsen var visstnok også Stavanger-mann, og det faller naturlig å tenke på ham som mulig lære-

Galeas «Ebenezer», Mikkelsens eldste kjente bilde, udatert.

mester for Mikkelsen. Det er heller ingen tvil om at han har hatt god kjennskap til sin noe eldre og langt dyktigere kollega bergenseren Sør- vigs bilder, som det var en del av både i Stavanger og Haugesund, og Mikkelsens beste galeasbilder ligner nok en del på Sørvigs bilder uten at det dog er mulig å påvise at han bevisst har forsøkt å etterligne bergenseren.

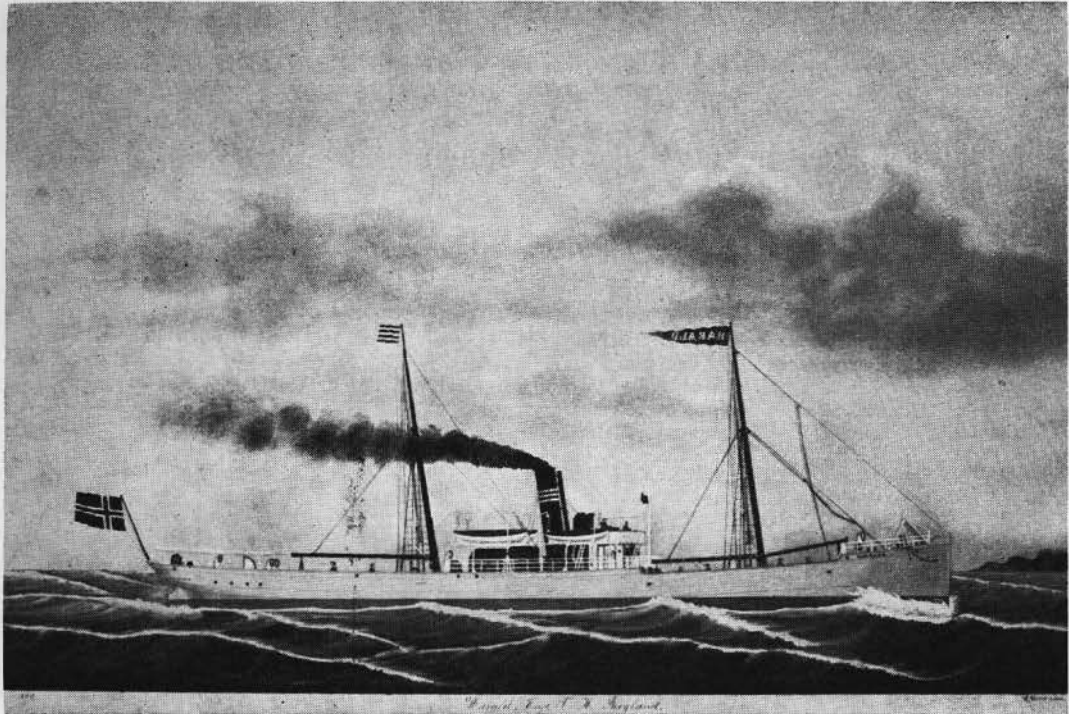
De to bildene der «painter» er føyd til signaturen, hører til Mik- kelsens tidligere arbeider, ja, er muligens de to eldste vi kjenner. Det ene, galeas «Ingeborg», er datert 1877. Det andre, galeas «Ebenezer», er uten årstall; det er imidlertid på dette bildet Michelsen med «ch» står i signaturen, slik farens navn er skrevet. Dette må vel da være før Halvor tok til å skrive etternavnet med «k», og bør av den grunn være et meget tidlig bilde. Det skiller seg også i malemåte ut fra det øvrige materiale. Fartøyet «ligger» i sjøen; det krenger over mot styr- bord, mens Mikkelsen ellers som en fast regel setter fartøyet vertikalt inn i bildefeltet, og bildet er malt uten annen bakgrunn enn himmel og hav, uten den sedvanlige antydning til skjærgård. Eneste staffasje

er en usannsynlig liten seilbåt i forgrunnen, en helt ukjent og fremmed framtoning i Mikkelsens bilder.¹ Det er i det hele tatt ikke så typisk Mikkelsen at vi ville føle oss trygg på at det var malt av ham, dersom det lett kjennelige navnefeltet med signaturen hadde vært skåret bort. Det bør alt i alt være malt noe tidligere enn de bildene som har påført årstall 1877, og skulle da være det eldste kjente Mikkelsen-bilde.

Bortsett fra dette ene røper allerede de tidligste bildene en forbausende ferdighet i faget. Mikkelsen har allerede i disse lagt seg til en arbeidsmåte og en manér som var hans egen, som han senere ikke vek bort fra, og som aldri er til å ta feil av. Når det gjelder å portrettere en skute — og det var jo portrettører de var disse gamle skutemalerne — så er de like dyktig tegnet skutene på Mikkelsens bilder fra 1877 som de han malte 20 år senere. Men om vi ser på bildet som helhet med de ting som omgir fartøyet, himmel sjø og de antydninger til landskap og andre effekter som skulle være med etter vanlig oppskrift, da kan vi nok merke en økende rutine og dyktighet. Først og fremst mestrer han sjøen bedre i sine senere bilder. Sjøen vil jo oftest være det svakeste punkt hos skutemalere, det er bare de store marine-malere, virkelige mestere, som kan male levende sjø, og Mikkelsen får, selv om han nok gjør en viss fremgang med åra, aldri det riktige grepet på å male sjø; den minner særlig på hans eldste bilder om en størknet masse, noe som blir særlig framtrædende hvis fargen blir tatt bort, slik som ved reproduksjon i sort-kvitt til boktrykk.

I likhet med de aller fleste skutemalere som hadde sin virksomhet rundt om i de større sjøfarts- og havnebyer, var Halvor Mikkelsen ingen

¹ Jfr. skøyte «Lisa», Ålesund, nevnt i teksten side 22. Trelasthandler Haakon Christensen, Haugesund, har et bilde malt i Mikkelsens teknikk og signert: H. M., datert 1898, som ikke er først og fremst et skuteportrett. Bildet gjengir en bestemt situasjon, nemlig bergingen av besetningen fra et skip som går ned. Det har denne tekst: «Briggen Franciska af Farsund forlades af Mandskabet som bjerges af Bark Skarramanga, Capt. Christensen af Stavanger, den 6de December 1876 i Nordsjøen.» Dette er imidlertid ikke noe selvstendig arbeid av Mikkelsen. H. Christensen opplyser at kaptein Christensen som var hans far, hadde et bilde malt med oljefarger på lerret fra denne hendingen i Nordsjøen, visstnok av en av mannskapet fra «Skarramanga». I 1896 fikk fru Christensen Halvor Mikkelsen til å male en kopi av det gamle bildet, da dette var meget ille medfart. Dette er det eneste genrebilde som kjennes av Mikkelsen; men det er altså ikke noe originalarbeid.

D/S «Harald», malt 1899.

stor kunstner. Han hadde neppe noen illusjon i den retning selv heller. Han var håndverker, som dette å portrettere en skute også fra gammelt av hadde vært betraktet som et håndverk. Men han hadde vett på skuter, han kunne sitt fag, og han hadde et godt ord som skute-maler.

* * *

Bilder malt av Halvor Mikkelsen i Haugesund.

På en del av de bildene som bare har vært tilgjengelige i gjenfotografi, har fotografen sløffet tekstfeltet og dermed også eventuell signatur og år. For Haugesunds vedkommende er de udaterte bildene innpasset kronologisk etter den grupperingsmetode som er gjort rede for i teksten. Til kontroll og støtte er i listen medtatt anskaffelses- og avgangår. Kronologisk gruppering er ikke gjennomført for Stavangers vedkommende.

Forkortelser: s: Signert H. Mikkelsen. i: Initialene H.M. u: Usignert. rep: Fotografi av originalen. HM: Haugesund Museum. HR: Haugesunds Rederiforening. HS: Haugesunds Sjømannsforening. HSk: Haugesunds Skipperforening. HH: Haugesunds Handelsstandsforening. PE: Privat eie. = foran navnet betyr at bildet har tynt dobbel-linje øverst på tekstfeltet. Bildeteksten satt med versaler betyr at den på bildet er tegnet med blokkskrift.

Takling	Bildetekst	Sign.	År	Bildets eier	Fartøyet	Ut-innkjøpt	Gått
Galeas	= EBENEZER, Capt. H. AADLAND	s		HR rep	1866	1875	
"	= INGEBORG, Capt. O. G. WAGELIE	s	1877	HM	1876	1898	
"	= LOYAL	s	1877	HR	1877	1877	
"	= WENUS	s	1877	HSk	1877	1887	
Skonnert	= VANG	s	1877	HS	1875	1887	
Jakt	= RAPID, Capt. H. AADLAND	s	1877	HR rep	1861	1880	
"	= AURORA	u		HR	1861	1880	
"	= PERLEN	u		HR rep	1869	1880	
"	= PILEN, Capt. K. ENES	u		HR rep	1869	1891	
"	= NORA	u		HR	1872	1900	
"	= STINE HELENE	s		HM	1866	1886	
"	= FREYA	u		HM	1877		
Skøyte	= ANNE CHRISTINE	s		HM	1869		
Galeas	= NORDLAND	u		HM	1873	1899	
"	= HILDOR	u		HR rep	1874	1894	
"	= SENSUS	u		HR rep	1875	1889	
"	= KAPEREN, Capt. T. H. ENES	u		HR rep	1876		
"	= ALLIANCE	s		HM	1875	1891	
"	= PROGRESS	s		HM	1876	1908	
"	= EMBLA, Capt. H. T. ENES	s		HSk	1877	1901	
"	= SOLID	i		HM	1878	1897	
Jakt	= EUGENIE	u		HR	1876	1880	
Galeas	= GEFION			HM	1878	1900	
"	Capt. M. A. SAKKESTAD	i					
"	KONG KAARE, Capt. L. M. Christophersen			HR rep	1876	1880	
"	Liberal, Capt. T. Thorsen	s.	1879	HH	1878	1885	
"	Sylfiden, Capt. O. J. Hagland	u		HM	1877	1899	
"	Hasselø			HR rep	1874	1881	
"	Enigheden	s	1880	HM	1870	1902	
"	Concordia, Capt. G. Gudmundsen	s	1880	HR rep	1875	1890	
Jakt	Eugenie	s		HR	1876	1880	
Galeas	Ida	s	1880	HM	1877	1899	

Takling	Bildetekst	Sign.	År	Bildets eier	Fartøyet innkjøpt	Utt-gått
Galeas	Sina, Capt. J. Smedsvig	s	1880	HM	1877	1892
"	Signe, Capt. F. Osmundsen	s	1880	HR rep	1878	1882
"	Regres, Capt. J. Johannesen	s	1880	HM	1879	1900
"	Stord, Capt. Ole Nagel	s	1880	HR	1875	
Jakt	Haabet, Capt. L. Askeland	s	1880	HR rep	1876	
Galeas	Snæfrid, Capt. A. A. Aanensen	s		HR	1872	1886
Skonnert	Elise, Capt. H. O. Sundfør	s	1880	HR rep	1878	1880
Galeas	Henriette, Capt. S. Ringen	s		HR rep	1878	1893
"	Vega			HR rep	1870	1884
Jakt	Brødrene	s	1882	HM	1861	
"	Haabet, Ført af T. Øritsland	s	1882	HM	1865	1900
Skonnert	Anny Føyen, Capt. D. Danielsen	s	1882	HM	1868	1899
Galeas	Island, Capt. L. E. Storesund	s	1882	HR rep	1874	1888
Skonnert	Patriot, Capt. O. Ingvaldsen	s		HR rep	1875	1888
D.s	Karmsund, Capt. S. Storksen	s	1882	HM	1877	1925
Galeas	Constanse	s	1882	HR	1882	1899
"	Alica, Capt. S. Øritsland	s	1882	PE Espevær	1881	1904
Jakt	Elen, Ført af C. Rønnevig		1882	HR rep		
Skøyte	Snapop	s	1882	HM	1882	
Galeas	Paust, Capt. S. Svendsen	s	1882	HR rep	1882	1884
D.s	Rap, Capt. O. E. Amle	s	1882	HM		
Jakt	Thidens Prøve, Ført af T. S. Førland	s	1882	HR rep	1870	
"	Freya, Ført af L. L. Ness	s		HR rep	1868	1904
"	Patria, J. Røvær	s		HR rep	1872	
Galeas	Avance, Capt. M. Lindøe	s		HM	1881	1891
"	Nimrod			HM	1881	1897
"	Jon Sigurdson		1883	HR rep	1880	1891
Jakt	Kaia Sofie, Ført af K. Vælde	s		HR rep	1876	1884
"	Vikør, Capt. C. Pittersen	s	1883	HR rep	1878	1899
"	Nordcap, Ført af O. S. Quindesland	s	1883	HM	1870	1894
Galeas	Strilen	s	1883	HS	1882	1885
"	Rap, Capt. O. J. Eriksen	s	1883	HR rep	1882	
Brigg	Norden	s	1883	HS	1876	1884
Jakt	Alma	s	1883	HS	1878	1886
"	Alpha, Ført af O. Rødeseige	s	1885	HM	1882	1902
Bark	Livingstone, Capt. H. E. Thuestad	s	1890	PE, Haugesund	1876	1891
Jakt	Zippora, Capt. T. Førland	s	1890	HR rep	1889	1900
D.s	Augusta, Capt. G. Egge	s	1890	HR	1889	1893
Galeas	Ophir, Capt. S. Svendsen	s	1891	HR rep	1882	1897
D.s	Trafik, Capt. C. Odland	s	1891	HR	1888	1904
"	Haugesund	s	1891	HM	1890	1916
Galeas	Leif, Capt. Olaus Worre	s	1891	HR rep	1891	1911
D.s	Tryg	s	1891	HM	1890	1898
Bark	Condor	s	1891	HM	1893	1895
Skonnertskip	Mauranger	s	1891	HS	1891	1896
"	Sirius, Capt. K. Smedsvig	s	1892	HR	1891	1898
D.s	Rolf, Capt. T. Matland	s	1892	PE Haugesund	1891	1915
"	Sunniva, (Stvgr.) Capt. S. Geutsen	s	1892	HR rep	1892	
"	Bremnæs, Capt. H. T. Brommenæs	s	1892	PE Haugesund	1881	
"	Vibran, Capt. F. Pedersen	s	1893	HR	1891	1935

Takling	Bildetekst	Sign.	År	Bildets eier	Fartøyet innkjøpt	Ut-gått
D.s	Velox, Capt. T. Bakkevig	s	1893	HR	1893	1916
Galeas	Marie, Capt. T. Lodden	s	1894	HM	1871	1896
Jakt	Niels, Ført af K. Welde	s	1894	HH	1879	1902
«	Krystal, Capt. G. Hauge	s	1894	PE Vats	1890	
D.s	Jøkul, Capt. O. Nagel	s	1894	HM	1891	1917
Skonnertskip	Kvik	s	1894	HM	1892	1897
D.s	Nordstjernen, Capt. M. H. Kongshavn	s	1894	HM	1892	1911
Bark	Caroline, Capt. J. T. Smedsvig	s	1894	HM	1893	1901
D.s	Marie	s	1894	HM	1891	1916
Skøyte	Freya, Ført af S. Lothe	s	1895	HR rep	1876	1898
Galeas	Fin, Capt. J. Amundsen	s	1895	HR rep	1883	1901
D.s	Thor, Capt. R. Enerstvedt	s	1895	HM	1889	1906
«	Avaldsnæs	s	1895	PE Haugesund	1894	
Bark	Undine	s	1895	HR rep	1894	1898
D.s	Karmsund, Capt. B. Haugland	s	1896	HM	1877	1925
Bark	Eastern Light, Capt. O. J. Eriksen	s	1896	HR rep	1890	1900
D.s	Gustaf, Capt. L. Apeland	s	1896	HM	1890	1898
Skonnert	Moody, (Kopervik) Capt. Peder Larsen,	s	1896	PE Haugesund	1891	1911
D.s	Hørda, Capt. T. H. Skogland	s	1896	HM	1891	1917
«	Tyr, Capt. T. Matland	s	1896	HM	1893	1897
«	Odin, Capt. L. Niklassen	s	1896	HR rep	1893	1912
«	Nordcap, Capt. J. Larsen	s	1896	HM	1895	1917
«	Olaf Kyrre, ¹	s	1896	HM	1896	1897
«	Robert, Capt. Ingebrigt Jacobsen	s	1896	PE Sand		
Slupp	Martha, Capt. Fr. Eide	s	1896	PE Haugesund		
Skonnert	Ziba, Capt. T. Hestad	s	1896	HSk	1896	1898
D.s	Minerva, Capt. T. Lodden	s	1896	HM	1896	1917
Jakt	Sofie, Capt. P. Rygh	s	1897	HR rep	1880	1898
D.s	Fram, Capt. C. Odland	s	1897	HM	1894	1900
Skonnert	Rask, Capt. T. Efjestad	s	1897	HM	1897	1900
D.s	Hægholmen, Capt. J. Anfindsen	s	1897	HM	1897	1912
«	Merkur, Capt. Sten Kvindesland	s	1897	HS	1897	1914
«	Corona, Capt. Leif Hansen	s	1897	HM	1897	1915
«	Aalesund, Capt. L. Bakkevig	s	1898	HR	1897	1918
«	Fernanda, Capt. S. Svendsen	s	1898	HM	1889	1915
Fregat	Haugar, Capt. M. Amdahl	s	1898	PE Haugesund	1894	1909
D.s	Carl, Capt. T. Øritsland	s	1898	HM	1896	1905
Kvalbåt	Talkna, Capt. L. Vaage	s	1898	HM	1898	
D.s	Risø, Capt. P. Fuglestad	s	1898	HR	1898	1905
«	Harald, Capt. T. H. Skogland	s	1899	HM	1899	1916

¹ Navnet bare malt på skroget. Skipet ble omdøpt til Karmt.

Skutebilder av Halvor Mikkelsen i Stavanger Sjøfartsmuseum.

Takling	Bildetekst	Sign.	År	
Skonnert- brigg	Ryfylke		1877	rep
«	= TABOR			rep
Bark	Dagny, Capt. P. Christoffersen	s	1879	
Fregatt	EMMA, Capt. E. Olsen	s		
Bark	FRANKLIN, Capt. N. W. OLSEN	s		
Skonnertskip	BAUTA, Capt. L. LARSEN	s		
Fregatt	Uno, Capt. A. Haavig	s	1881	
Skonnert	Nordahl Brun, Capt. O. Hendriksen	s	1882	
Galeas	Mars (Kristiansund)		1881	rep
Skonnert	Balder (Flekkefjord)			rep
D.s	Vaagen, Capt. I. Randulff	s	1882	
«	Ryfylke	s		
«	Elgen, Capt. P. Lindtner	s	1884	
«	Oscar, Capt. E. T. Hana	s	1885	
Bark	Vesterlide, Capt. E. I. Eilertsen	s	1887	
Fregatt	Seladon, Capt. Th. Thorsen	s	1889	
Skonnertskip	Fri, Capt. I. Eliassen	s	1890	
Skonnert	Rask, Capt. J. I. Jensen	s	1891	
Bark	Franziska, Capt. I. Adsem	s	1891	
Galeas	Krystal		1891	rep
Slupp	Hertha, Capt. B. Adsem	s	1892	
D.s	Vale, Capt. C. Pedersen	s	1892	
Skonnertskip	Jonas Lie	s	1892	
Fregatt	Saga	s	1893	
Skonnert- brigg	Centauri, Capt. A. M. Sivertsen	s	1894	
Skonnertskip	Ruth, Capt. P. Øvregaard	s	1895	
D.s	Jotun, Capt. G. Pedersen	s	1895	
Skonnertskip	Speed, Capt. T. Torkildsen	s	1896	
«	Brage (Ryfylke)		1897	rep
Fregatt	Souvarin, Capt. P. O. Haavig	s	1897	
Skonnert	Dysart, Capt. T. O. Nygaard	u		
D.s	Stavanger			
Skonnert- brigg	Ryfylke			
Skonnertskip	Skjold			rep
«	Aukator, Capt. P. Gundersen	s		
«	Haabet			
«	Søflid, Capt. J. Berner	s		
Bark	Sigurd			
Brigg	Jacob			
Jakt	De Forenede, Capt. P. L. Pedersen			rep

I Stavanger Sjømannsforening finnes Mikkelsen-bilder av bark «Aladin» og skonnertgaleasene «Hebron» og «Record», samt noen få replikker av skip som er oppført i listen foran. Det kan ennvidere nevnes at i L. M. Michaelsens «Stavanger sjøfarts historie» er gjengitt en rekke bilder etter Mikkelsens malerier, derav følgende som ikke finnes i listen foran: Skonnertskip «Assur» (s. 369), skonnert «Imslund» (s. 363), brigg «Finboge» (s. 334) og fregatt «Hiram» (s. 287). En må gå ut fra at det i Stavanger også finnes en hel del skutebilder av Mikkelsen i privat eie, og der som i Haugesund sikkert en god del replikker.

Høyland bygdemuseum, Sandnes, har disse bildene av Halvor Mikkelsen: Jakt «Gierdine» (tekst: Gierdine. Capt. M. K. Hommersand. Sign. H. Mikkelsen 1883), skøyte med hønevele «Duen» (tekst: Duen af Sandnes. Sign. H. Mikkelsen 1896), skøyte «Spekulationen» (tekst: Spekulationen af Sandnes), sign. H. Mikkelsen 1897, skøyte «Nora» (tekst: Nora af Sandnes), sign. H. Mikkelsen 1897.

Mikkelsen har også malt bilder av skuter hjemmehørende i Skudeneshavn, som var en driftig seilskuteby i 70—90-åra. Han har trolig der som i Haugesund skaffet seg oppdrag ved besøk på stedet og samtidig gjort sine mål og riss. I Skudeneshavn Sjømannsforenings bildesamling finnes dog underlig nok bare et originalbilde av Mikkelsen, nemlig slupp «Duo», (tekst: Duo. Capt. C. Waage. Sign. H. Mikkelsen 1886). Noen gjenfotograferinger som finnes der og reproduksjoner gjengitt i «Skudeneshavn sjøfart- og byhistorie», ny utg. 1930, minner sterkt om Mikkelsens bilder, og der finnes antagelig en del av hans bilder i privat eie i byen.

En del Mikkelsen-bilder har også funnet vegen til offentlige samlinger i andre byer. Jeg har fått meddelt på forespørsel at Norsk Sjøfartsmuseum har to, nemlig jakt «Presto», (tekst: Presto. Capt. C. T. Jacobsen. Sign. H. Mikkelsen 1880) og galeas «Sensus» (tekst: SENSUS. Usign.). Det sistnevnte er visselig en replikk av Haugesunds-galeasen «Sensus», som en vil finne i listen over Mikkelsen-bilder i Haugesund.

I sjøfartsmuseet i Sandefjord er utstilt to Mikkelsen-bilder, jakt «Pilen» (tekst: PILEN. Capt. K. ENES, usign. u.å.) og slettopper «Ziba» (tekst: Ziba. Capt. T. Hestad, sign. H. Mikkelsen 1896). Det er begge replikker; skutene er Haugesunds-skuter og samme bilder finnes i Haugesund. (Jfr. listen). Ålesund Museum har også to bilder av Mikkelsen, begge

signerte. Det er slupp «Marta» (tekst: Marta. Capt. L. Ask. 1895) og 2-mastet skøyte «Lisa» (tekst: Lisa. Capt. Sigfred Hod. 1897). Sistnevnte bilde viser fartøyet i sterk sjøgang og skiller seg med dette ut fra de tradisjonelle Mikkelsen-bilder.

Det ligger nær å tro at Mikkelsen har hatt et marked i Bergen, og at der må finnes atskillige bilder av ham der. Det har dog ikke vært mulig å få dette bekreftet. Bergens Sjøfartsmuseum, hvor en skulle vente å finne Mikkelsen bra representert, kan foreløpig bare oppgi ett bilde av ham der, d.s. «Capella», malt i 1889. Men da mesteparten av museets skutebilder er stuet vekk på grunn av plassmangel før det kan flytte inn i nybygg, har det ikke vært mulig å få undersøkt hva der kan finnes av Mikkelsen-bilder. Det er trolig at der er flere.

Overraskende er det derimot at sjøfartsmuseet i Trondheim har ikke mindre enn 9 Mikkelsen-bilder, nemlig:

D.s «Haakon Jarl» (tekst: Haakon Jarl. Capt. Berg. Sign.: H. Mikkelsen 1886). D.s «Bjørgvin» (tekst: Bjørgvin. Capt. Schlitlie. Sign.: H. Mikkelsen 1886). Galeas «Emanuel» (tekst: Emanuel. Capt. O. Berg. Sign.: H. Mikkelsen 1887). Galeas «Neptunius» (tekst: Neptunius. Capt. O. Berg. Sign.: H. Mikkelsen 1887). D.s «Olaf Trygvesøn» (tekst: Olaf Trygvesøn født Consort. Capt. O. Berg. Sign.: H. Mikkelsen 1887). D.s «Olaf Trygvesøn» (tekst: Olaf Trygvesøn. Capt. O. Berg. Sign.: H. Mikkelsen u. å.). D.s «Tordenskjold» (tekst: Tordenskjold. Capt. Aagaard. Sign.: H. Mikkelsen 1888). D.s «Kong Halfdan» (tekst: Kong Halfdan. Capt. Amdahl. Sign.: H. Mikkelsen 1890). D.s «Olaf Kyrre» (tekst: Olaf Kyrre. Sign.: H. Mikkelsen u. å.).

Alle dampskipene tilhørte Det Nordenfjeldske Dampskibsselskab, og kaptein O. Berg, som er nevnt som fører av to av dem, har også vært skipper på begge seilskutene, så det synes her å dreie seg om en fast forbindelse og kanskje en samlet bestilling. Bildene er daterte i et kortere tidsrom som er et tilsvarende tomrom i det store materialet i Haugesund hvor ikke noe Mikkelsen-bilde er datert mellom 1885 og 1890 da bildene i Trondheim er malte. Det kan bety at Mikkelsen har vært i Trondheim. At der i hjembyen finnes to av hans bilder daterte i dette tidsrom, behøver nødvendigvis ikke å motsi det.

Utenfor landets grenser er foreløpig påtruffet bare et enkelte Mikkelsen-bilde. Skipsmegler Harald Salvesen, Oslo, som er en kyndig sam-

ler, har meddelt meg at han i 1960 i en antikvitetsforretning i Göteborg kjøpte et malt bilde av dampskipet «Bergenhuus», der tekstlinjen er skåret bort men navnet påklebd bakpå bildet. Både håndskriften og malemåten er Mikkelsens. «Bergenhuus» var hjemmehørende i Kjøbenhavn og ble i 1897 innkjøpt av B. Stolt-Nielsen m. fl. i Haugesund og fikk navnet «Mercur». Mikkelsen har malt et bilde av den i Haugesund i 1897 med det nye navnet og den nye reders skorsteinsmerke. Salvesen har også to andre Mikkelsen-bilder. Begge er kjøpte i Oslo, det ene i en rammeforretning, det andre i en antikvitetsforretning, og en underlig tilskikkelse må det vel sies å være at også begge disse er kjente gamle Haugesunds-skuter, dampskipene «Augusta» og «Hægholmen». Det førstnevnte er signert av Mikkelsen 1890 og er malt samtidig med det vi har i Haugesund (se listen). «Hægholmen» derimot er datert av Mikkelsen 1889 og er da malt mens båten hørte hjemme i Oslo. Den ble kjøpt til Haugesund i 1897, og i Haugesund har vi et bilde av den malt av Mikkelsen det året, og i likhet med «Mercur» som han jo malte samme året, med det nye rederis skorsteinsmerke.